

Allmänt om brandskydd i lantbruket

LBK:s rekommendation 2

Lantbrukets Brandskyddskommitté
Brandskyddsföreningen Sverige
Box 47244
100 74 Stockholm

www.brandskyddsforeningen.se/lbk
lbk@brandskyddsforeningen.se
Telefon 08-588 474 00

Innehåll

1 Systematiskt brandskyddsarbete (SBA) inom lantbrukssektorn	5
1.1 Allmänt om brandskydd i lantbruket	5
1.2 Systematiskt brandskyddsarbete (SBA) inom lantbrukssektorn	6
1.3 Vägledning till SBA.....	6
2 Sotning och brandskyddskontroll.....	8
3 Lagen om skydd mot olyckor.....	9
3.1 Den enskildes ansvar.....	9
3.2 Kommunal tillsyn.....	9
4 Litteratur och internetlänkar.....	10
Bilaga 1 – Checklista för systematiskt brandskyddsarbete på gård	11
Bilaga 2 – Insatsplan för räddningstjänsten.....	16

Väsentliga ändringar

Avsnitt Ändring

- Räddningsverket har blivit en del av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.
- Viss språklig bearbetning har gjorts.
- 1.1 Uppgifterna om brandstatistiken har uppdaterats.
- 1.2 Information om särskild redovisning har kompletterats.
- 2 Hänvisning till äldre föreskrifter om sotning har strukits.
- 2 Frister för sotning och brandskyddskontroll har korrigerats till aktuella föreskrifter.
- 3.1 Hänvisning till äldre lagstiftning och föreskrifter har strukits.
- 3.2 Hänvisning till äldre lagstiftning och föreskrifter har strukits.
- 4 Dokument och länkar har uppdaterats
- Bilaga 1 Checklista för systematiskt brandskyddsarbete på gård
Länkarna till LBK-pärmens flikar har uppdaterats
Checklistan har korrigerats
Antalet frågor har reducerats lite
Omnumrering har delvis skett
Nya frågor:
64 Årlig brandskyddskontroll av fordon
69 Vid skogsarbete, vidtas åtgärder för att förhindra skogsbrand?
- Bilaga 2 Insatsplan för räddningstjänsten
Information om koordinatsystem har införts

1 Systematiskt brandskyddsarbete (SBA) inom lantbrukssektorn

1.1 Allmänt om brandskydd i lantbruket

Försäkringsbolagen registrerar drygt 20 000 brandskador årligen, 2 000 av dessa brandskador till en kostnad av cirka 600 miljoner kronor belastar lantbruksförsäkringar. Försäkringsbolagen registrerar bränder i lantbruksbostäder olika, vissa bolag registrerar dessa inom villa/ hemförsäkring och andra inom lantbruksförsäkring. Av brandskadorna inom lantbruksförsäkringarna uppskattas att hälften avser i lantbruksbostäder. Den totala brandskadekostnaden är i högsta grad beroende av storskadeutfallet. Större bränder kostar 10–20 miljoner per brand.

Av de kända brandorsakerna är majoriteten relaterad till brister i elsystem, åsk- eller över-spänningar, maskinella utrustningar samt olika former av uppvärmnings- och torkningsanordningar. Även bränder orsakade av gräs- och skräpeldning är vanliga.

Under åren 2014 till 2016 har det vid bränderna i djurstall dött 8 hästar, 760 mjölkkor eller nötkreatur och 2 080 grisar. Vid flera bränder har djuren klarat sig tack vare att de varit ute på bete.

I normalfallet krävs inte bygglov för lantbruksbyggnader. Lantbrukaren är själv ansvarig för ett bra brandskydd i sin anläggning. LBK:s rekommendationer ger lantbrukaren stöd för brandskyddsarbetet. En hög brandbelastning i kombination med obevakade mekaniska processer i byggnaderna medför stora brandrisker. Lantbrukets byggnader är ofta belägna långt från den kommunala räddningstjänsten. Detta minskar möjligheten till en tidig och effektiv räddningsinsats. Detta kan i sin tur leda till omfattande skador.

På grund av de speciella brandrisker som finns inom lantbruket är LBK:s rekommendationer i vissa fall strängare än kraven från respektive myndighet. Utgångspunkten för brandsektioneringarna är att de bör kunna motstå brand i 60 minuter.

Enligt djurskyddslagen krävs godtagbara möjligheter att rädda djur vid brand. Djurskyddslagstiftningen kräver ”förprovning” av djurstallar. Förprovning av djurstallar sker på länsstyrelserna och är en tillståndsprövning utifrån djurskyddslagen. Beträffande brandskyddet hänvisas till LBK:s rekommendationer.

För att kunna uppfylla lagens krav är det viktigt att hindra att brand uppstår främst genom förebyggande åtgärder. Då förbättras även möjligheten till djurräddning och begränsning av skadans omfattning i fall brand ändå uppstår.

Försäkringsbolagens försäkringsvillkor och brandförsäkringsbestämmelser grundar sig på LBK:s rekommendationer. Försäkringsbolagen genomför egna skadeförebyggande besiktningar på lantbruken och bedriver därutöver i vissa regioner ett olycksförebyggande arbete bland sina försäkringstagare. Mellan lantbrukaren och försäkringsbolaget finns en affärs relation där det är dyrare att försäkra ett högriskobjekt än ett objekt med låg risk.

1.2 Systematiskt brandskyddsarbete (SBA) inom lantbrukssektorn

Det systematiska brandskyddsarbetet är till för att:

- utgöra en del i en insatsplan för räddningstjänsten.
- förebygga brand
- i ett tidigt skede upptäcka eventuella fel eller brister i brandskyddet
- underlätta att genomföra rätta åtgärder vid en eventuell brand.

Enligt lagen om skydd mot olyckor, LSO (SFS 2003:778, 2 § 2 kap.) ska ägare till och brukare av byggnader vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand. Åtgärderna kan vara av teknisk eller organisatorisk karaktär. Någon regelbunden tillsyn (tidigare kallat brandsyn) av lantbruk sker inte längre utan kommunerna ska planera tillsynen utifrån de lokala riskerna och behovet av tillsyn.

I SRVFS 2004:3 Allmänna råd och kommentarer om systematiskt brandskyddsarbete finns närmare anvisningar.

Alla lantbruk och hästanläggningar ska ha ett skäligt systematiskt brandskyddsarbete (SBA).

Många lantbruk och hästanläggningar behöver även dokumentera sitt systematiska brandskyddsarbete. Den enskilde lantbrukaren ska själv kunna göra dokumentationen. Det ska vara en hjälp att tänka efter innan det händer.

Vissa lantbruk och hästanläggningar kan krävas på en skriftlig redogörelse av brandskyddet till kommunen. Det kan till exempel vara om det finns byggnader med kulturhistoriskt värde eller, tillfälligt boende som Bo på lantgård.

1.3 Vägledning till SBA

Följande punkter är en vägledning till det systematiska brandskyddsarbetet:

Checklista

I bilaga 1 finns en checklista som kan ligga till grund för det systematiska brandskyddsarbetet. Först görs en noggrann genomgång av brandskyddet på gården. Därefter kontrolleras brandskyddet mot checklistan vid ändringar på gården eller minst vart femte år.

Insatsplan

Insatsplanen bör finnas för att hjälpa räddningstjänsten att göra de rätta prioriteringarna och underlätta släckningen. Insatsplanen ska finnas lättillgänglig på gården och överlämnas till räddningstjänsten när den kommer fram. I bilaga 2 finns ett exempel på en insatsplan för att underlätta räddningsarbetet vid en brand.

Förebygga brand

- Underhålla ritningar/skisser över gården och byggnader.
- Vad är viktigast att skydda vid en brand?
- Vilka brandrisker finns det och vilka skyddsåtgärder har vidtagits?
- Hur ska utrymning av djur gå till?
- Släckövningar.
- Rutiner för underhåll av brandredskap och brandtekniska installationer.
- Rutiner för uppföljning av det systematiska brandskyddet.

När det brinner

- Larmning av räddningstjänst och övrig hjälp! Vem ska göra vad vid en brand?
- Var finns släckutrustning?
- Var finns brandcells begränsningar?

Efter branden

- Vilka ska kontaktas?
- Var kan man få stöd?

2 Sotning och brandskyddskontroll

Frister för sotning och brandskyddskontroll

Sotning och brandskyddskontroll regleras i lagen om skydd mot olyckor, LSO (SFS 2003:778, 3 kap. 4 §). Kommunen ska meddela föreskrifter om hur ofta sotning ska ske. Detta framgår av förordning om skydd mot olyckor, LSF (SFS 2003:789, 3 kap. 1 §). Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har gett ut MSBFS 2014:6 föreskrifter och allmänna råd om rengöring (sotning) och brandskyddskontroll. I de allmänna råden ges kommunerna vägledning om hur långa fristerna för sotning bör vara beroende på eldstadstyp, klimatförhållande och eldningens omfattning.

Sotning och brandskyddskontroll

Sotning innebär att brännbara beläggningar tas bort i eldstäder och skorstenar så att risken för en sotbrand minimeras.

För att i ett tidigt skede upptäcka fel som kan leda till brand, ska eldstäder och skorstenar i hela sin längd kontrolleras ur brandskyddssynpunkt. Kontrollen omfattar även tak och steganordningar. Kontrollen sker med intervall som varierar med typ av eldstad och eldningens omfattning. Intervallen är vart tredje eller sjätte år. Brandskyddskontrollen får endast utföras av kontrollanter utsedda av kommunen.

Ett föreläggande eller förbud som ges vid kontroll av brandskyddet är ett myndighetsbeslut och kan överklagas.

Sota själv

Enligt lagen om skydd mot olyckor finns det möjlighet för fastighetsägaren att själv få utföra den obligatoriska sotningen på sin fastighet. För att få göra detta krävs tillstånd från kommunen. Ansökan görs vanligtvis till kommunens räddningstjänst som ska bedöma om du har tillräcklig kunskap.

Kommunen brukar kräva att man har genomgått en kortare utbildning eller har motsvarande kunskap. Sådan utbildning arrangeras bland annat av de regionala brandskyddsföreningarna. Dessa utbildningar baseras på en utbildningsplan som Brandskyddsföreningen tillsammans med Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund tagit fram. Utbildningen innehåller bland annat följande: Anläggningskunskap, förbränningskunskap, sotningsteknik, säkerhet på tak, brandrisk och redovisning.

Anmälan vid byte av eldstad eller bränsle

Vid byte av bränsleslag ska kommunens sotningsdistrikt meddelas så att kontroll och sotningsfrister kan anpassas till de nya förhållandena. Detsamma gäller vid byte eller förändring av uppvärmningsanordningen. Se flik 4.

3 Lagen om skydd mot olyckor

3.1 Den enskildes ansvar

Den som äger en byggnad och den som bedriver verksamhet där, har det yttersta ansvaret för sitt brandskydd enligt lagen 2003:778 om skydd mot olyckor, LSO (SFS 2003:778, 2 § 2 kap). Det innebär en skyldighet att i skälig omfattning hålla utrustning för livräddning vid brand och att i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Skäligt brandskydd innebär att man bör bedriva ett systematiskt brandskyddsarbete. Arbetet ska vara förebyggande, för att minska risken för att en brand ska uppstå, men också identifiera de delar som måste fungera vid en eventuell brand. Detta framgår av MSB:s allmänna råd SRVFS 2004:3 om systematiskt brandskyddsarbete. I arbetet ingår att både arbeta med byggnadstekniska och organisatoriska bitar. För vissa byggnader eller verksamheter bör också det systematiska brandskyddsarbetet dokumenteras. Denna dokumentation är till för objektet och ska inte skickas in till kommunen.

3.2 Kommunal tillsyn

Enligt LSO ska ägare till vissa byggnader eller anläggningar, där konsekvenserna av en brand kunde bli särskilt stora, upprätta en skriftlig redogörelse för brandskyddet. Denna ska skickas in till kommunen som sedan använder det som underlag för att bedöma behovet av tillsyn. Vilka byggnader och anläggningar som omfattas av kravet på skriftlig redogörelse finns i en föreskrift från MSB, SRVFS 2003:10. Till exempel byggnader eller andra anläggningar med en sammanlagd area större än 2 500 m². Till föreskriften finns ett allmänt råd, SRVFS 2004:4, som beskriver vad en skriftlig redogörelse bör innehålla. I det allmänna rådet finns också en ”mall” för skriftlig redogörelse.

Kommunens ansvar

Kommunen ska genom rådgivning och information underlätta för den enskilde att följa lagen om skydd mot olyckor. Detta framgår av LSO 3 kap. 2 §. I varje kommun finns en nämnd som har ansvar för räddningstjänst och sotning. Varje kommun väljer själv om detta ansvar läggs på en särskild räddningsnämnd eller på någon annan nämnd.

Lagstiftningen lägger ansvaret för att kontroll av brandskyddet och sotning genomförs på den kommunala nämnden för räddningstjänst. Det så kallade sotningsmonopolet är kommunens och inte skorstensfejarmästarens.

Skorstensfejarmästaren utför bara uppdraget åt kommunen.

4 Litteratur och internetlänkar

På Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps hemsida www.msb.se finns följande lagar, förordningar och föreskrifter:

- Lag om skydd mot olyckor (SFS 2003:778)
- Förordning om skydd mot olyckor (SFS 2003:789)
- SRVFS 2003:10 Föreskrifter om skriftlig redogörelse för brandskyddet
- SRVFS 2004:3 Allmänna råd om systematiskt brandskyddsarbete
- SRVFS 2004:4 Allmänna råd om skriftlig redogörelse för brandskyddet
- MSBFS 2014:6 föreskrifter och allmänna råd om rengöring (sotning) och brandskydds-kontroll

Bilaga 1

Checklista för systematiskt brandskyddsarbete på gård

Denna checklista kan hämtas som Word-fil från www.brandskyddsforeningen.se/lbk.

Först görs en noggrann genomgång av brandskyddet på gården. Därefter kontrolleras brandskyddet mot checklistan vid ändringar på gården eller minst vart femte år.

Kompletterande information finns bakom respektive flik i LBK:s rekommendationer.

Rekommendationerna kan beställas eller hämtas från www.brandskyddsforeningen.se/lbk. I nedanstående tabell finns direktlänkar till de olika avsnitten.

Gårdsnamn:

Gårdsadress:

Fastighetsbeteckning:

Kartkoordinater:

Koordinatsystem: SWEREF99 TM WGS84

Kan hämtas från www.hitta.se

Exempel: SWEREF99 TM 6578421.452, 672374.607 eller WGS84 N 59° 18' 33.78", E 18° 1' 41.47".

Telefonnummer:

Kontrollpunkter	Ja	Nej	Ej akt	Åtgärd
Insatsplan – Flik 2				
1. Finns rutiner för brand? Rädda – Larma – Släck.				
2. Finns en insatsplan för brand till räddningstjänsten?				
3. Har insatsplanen diskuterats med räddningstjänsten?				
4. Har en brandskyddsansvarig utsetts?				
Ritningar – SBA – Flik 2				
5. Är egendom som ska skyddas inritad på ritningen?				
6. Är större brandrisker inritade?				
7. Är utrymningsvägar för djuren inritade?				
8. Är brandsektioneringar markerade på ritningen?				
9. Är alla gasflaskor markerade på ritningen?				
10. Är alla branddörrar inritade?				

Kontrollpunkter	Ja	Nej	Ej akt	Åtgärd
11. Är ritningar/skisser över gården och byggnader uppdaterade?				
12. Finns det rutiner för backup av data-media?				
Förebyggande arbete				
13. Fungerar samtliga branddörrar?				
14. Hålls branddörrarna stängda?				
15. Är brandcells begränsningar markerade utvändigt på byggnader?				
Djurstallar – Flick 3				Länk till LBK-pärmens flick 3
16. Finns brandsläckningsutrustning?				
17. Finns nödvändiga branddörrar?				
18. Är utrymningsvägar för djuren fria?				
19. Finns det uppsamlingsplats för djuren?				
20. Är genomföringar i brandcellsgränser tätade?				
21. Är det bra ordning och städat?				
22. Finns utrustning som underlättar evakuering av djur? T.ex. grimmor, motnings-skivor.				
Foderberedning				
23. Är utrymmet brandavskilt?				
24. Finns brandsläckningsutrustning?				
25. Är det bra ordning och städat?				
Gårdsverkstad				
26. Finns brandsläckare?				
27. Står gasflaskorna vid ytterdörren?				
28. Är skylten om gasflaskor uppsatt?				
29. Är de tändskyddande skivorna hela?				
30. Är varmluftspannan uppställd enligt LBK?				
31. Är det bra ordning och städat?				
Uppvärmning och torkning – Flick 4				Länk till LBK-pärmens flick 4
32. Fungerar skydden mot tillbakabrand på flis-, pellets- och spannmålspannan?				
33. Är takbeläggningen tät mot gnistor ?				
34. Finns plåthink med lock för aska och sot?				
35. Finns brandsläckningsutrustning?				
36. Är de tändskyddande skivorna hela?				

Kontrollpunkter	Ja	Nej	Ej akt	Åtgärd
37. Hålls pannrumsdörren stängd?				
38. Är förbränningsluften till pannan ren?				
39. Är pannorna sotade av sotaren?				
40. Har brandskyddskontroll utförts?				
41. Om eldningsutrustningen ändrats, har den godkänts av sotningsdistriktet?				
42. Är det ordning och städat?				
Spannmålstorkning – Flik 4				
43. Är torken rengjord före/efter torksäsongen?				
44. Är torkluften till pannan ren?				
45. Är det bra ordning och städat?				
Elsystem – Flik 5				Länk till LBK-pärmens flik 5
46. Genomförs periodisk kontroll (3–5 år) av fackman?				
47. Är säkringsscheman uppdaterade?				
48. Testas jordfelsbrytarens funktion två gånger per år med testknappen?				
49. Är säkerhetsglimtändare monterade i alla lysrörsarmaturer?				
50. Är belysningsarmaturer hela och rena från damm?				
51. Är alla gamla Semko 17-don ”handskar” utbytta till runda CEE-don?				
52. Är datorer och annan elektronik skyddade mot åsköverspänningar?				
53. Har reservverket provkörts, är driftjournalen ifylld och service utförd?				
54. Är elvärmefläktar i djurstall godkända för brandfarligt utrymme?				
55. Är elstängselaggregatet placerat på obrännbart underlag?				
Inomgårdsutrustning – Flik 6				Länk till LBK-pärmens flik 6
56. Är halmhacken godkänd av LBK?				
57. Finns fungerande varvtalsvakt på remmissioner till krossar, skopelevatorer och bandtransportörer?				
58. Är alla kilremmar hela?				
59. Är batteridrivna fodervagn uppställd och utrustad enligt LBK?				

Kontrollpunkter	Ja	Nej	Ej akt	Åtgärd
Heta Arbeten® – Flik 7				Länk till LBK-pärmens flik 7
60. Anordnas tillfällig arbetsplats enligt LBK?				
61. Är alla informerade om reglerna för Heta Arbeten®?				
62. Har entreprenörer certifikat?				
63. Finns brandvakt under/efter arbetet?				
Motordrivna fordon – Flik 8				Länk till LBK-pärmens flik 8
64. Utförs årlig brandskyddskontroll?				Checklista brandskyddskontroll.docx
65. Är uppställningen enligt LBK?				
Halm- och gräsbränning – Flik 9.1				Länk till LBK-pärmens flik 9.1
66. Vidtas skyddsåtgärder enligt LBK?				
Självantändning – Flik 9.2				Länk till LBK-pärmens flik 9.2
67. Är lager för råflis och spån brandsektionerat?				
Lagring av foder – Flik 9.3				Länk till LBK-pärmens flik 9.3
68. Är lagringsutrymmet utfört enligt LBK?				
Skog – Förebygga skogsbrand – Flik 9.4				Länk till LBK-pärmens flik 9.4
69. Vid skogsarbete, vidtas åtgärder för att förhindra skogsbrand?				
Släckutrustning – Flik 10				Länk till LBK-pärmens flik 10
70. Finns släckutrustning enligt flik 10?				
71. Är samtliga pulversläckare kontrollerade?				
72. Är samtliga vattenposter och brandslangar funktionskontrollerade?				
73. Har släckövningar genomförts?				
Brandvarningsutrustning				
74. Är batterierna i brandvarnarna bytta under det senaste året?				
75. Är brandvarningsutrustningen kontrollerad det senaste året?				

De frågor som har besvarats med *nej* ska åtgärdas snarast men senast innan nästa kontroll.

Om detta inte är möjligt bör kontakt tas med försäkringsbolagets skadeförebyggare, räddningstjänst eller konsult för råd om nödvändiga åtgärder.

Bilaga 2

Insatsplan för räddningstjänsten

Insatsplan

En insatsplan för räddningstjänsten är till för att underlätta räddningsarbetet vid en brand. Insatsplanen ska hjälpa räddningstjänsten att göra de rätta prioriteringarna och underlätta släckningen. Insatsplanen ska finnas lättillgänglig på gården.

Exempel på vad en insatsplan för räddningstjänsten bör innehålla.

När det brinner

- Ritningar/skisser över gården och byggnader.
- Hur ska utrymning av djur gå till?
- Var finns det djur? Vart ska de evakueras?
- Vad är viktigast att skydda vid en brand?
- Var finns huvudbrytare för el?
- Vilka brandrisker finns det och vilka skyddsåtgärder har vidtagits?
Var finns det gasflaskor – typ av gaser – Finns det acetylenflaskor är det extra viktigt. Finns det gödningsmedel – som ammoniumnitrat?
- Var finns brandcells begränsningar?
- Var finns det möjlighet för räddningstjänsten att hämta vatten?
Vattenkapacitet på gården, branddamm, å eller sjö?

Förvaring av insatsplan

Insatsplanen bör förvaras lättillgänglig. Alla på gården ska känna till var insatsplanen finns förvarad och det är även bra om grannar vet var den finns.

Förslag på bra att ha-telefonnummer

- Försäkringsbolag
- Djurtransport
- Utfodring av djur
- Mjölkning
- Grannar
- Veterinär

Exempel på insatsplan vid brand på gård**Brandlarm 112**

Gårdsnamn:

Gårdsadress:

Ägare:

Telefonnummer:

Kartkoordinater:

Koordinatsystem: SWEREF99 TM WGS84

Kan hämtas från www.hitta.se

Exempel: SWEREF99 TM 6578421.452, 672374.607 eller WGS84 N 59° 18' 33.78", E 18° 1' 41.47".

Fastighetsbeteckning:

Viktig information som räddningstjänsten behöver när de kommer fram vid en brand**1. Skiss över gården och byggnader****2. Djur som ska räddas:****3. Viktigt att skydda:**

– Viktig utrustning för produktion

– Dyrbar utrustning

4. Elinstallation

– Huvudbrytare för el:

– Risk för bakspänning från t.ex. solcellsanläggning Ja Nej

5. Brandsektioneringar finns:**6. Gasflaskor och andra brandfarliga ämnen:**

– Acetylenflaskor:

– Övriga gasflaskor:

– Gödningsämnen:

– Brandfarliga ämnen:

7. Förslag på bra att ha-telefonnummer

– Veterinär

– Grannar

– Djurtransport

– Utfodring av djur

– Mjölkning

– Försäkringsbolag

